

DESPRE O STATUETĂ ROMANĂ DIN DACIA POROLISSENSIS

Recent Constantin Pop trata un anumit tip de figurină din toreutica romană: ceea a acrobatului — statueta înfățișând un atlet stînd în mîini¹. Cu proveniență sigură de pe teritoriul țării sînt cunoscute doar două piese: una de la Tomis² și recenta descoperire de la Potaissa³. În cele ce urmează dorim să completăm acest repertoriu cu încă o piesă — astăzi dispărută — descoperită tot la Potaissa în toamna anului 1910.

În acest an s-au făcut lucrări de amenajare pe panta estică a Dealului Cetății, în strada Viilor (Szöllő utca), azi strada Traian, pe parcela contelui Bethlen Sándor. Pentru îndreptarea locului unde contele urma să-și construiască o casă, terenul a fost excavat pe o lungime de 40 m și 16 m spre panta dealului, unde pămîntul a fost degajat în adîncime de 2,80 m. Cu îndepărtarea pămîntului s-au dezvelit bazele unor clădiri romane și s-au găsit o mulțime de obiecte mărunte romane. Printre acestea se afla și o mică statueta din bronz, înfățișînd un acrobat. Majoritatea pieselor a fost achiziționată de colecționarul turdean Téglás István, astfel și statueta acrobatului. Zona dezvelită este descrisă astfel de Téglás în notițele sale: „Datorită lucrărilor, pămîntul a fost îndepărtat în adîncime de 2,80 m, din care cele 0,60 m de sus formează stratul de mai multe ori deranjat. Sub acest strat este umplutură de 1 m, pe alocuri 90 cm, a cărei parte de jos este formată aproape de fragmente de țigle și ceramică. Acolo unde s-au găsit zidurile romane, acest strat este puțin mai gros. La sud de clădirile romane, pe lungime de 7 m se întinde un strat de pietriș, iar unde acesta se termină este o groapă cu 2 m diametru. În pămîntul virgin s-au adîncit 1 m, pe alocuri 90 cm. În acesta sînt înfipte fundațiile zidurilor. (...) Cu ocazia lucrărilor — la o distanță nu prea mare de acestea — s-au mai găsit bazele de la o altă clădire. Între cele două clădiri era un spațiu de pietriș.”⁴ După ce Téglás adunase o mulțime de piese din acest loc, la 4 octombrie 1910 contesa Bethlen și-a exprimat dorința ca tot ceea ce s-a găsit în acest loc să-i revină ei⁵. Téglás i-a cedat piesele solicitate, printre acestea și statueta acrobatului. Descrierea piesei, din păcate, lipsește din însemnările lui Téglás, și nu am găsit nici desenul de care vorbește la un moment dat. A apucat însă s-o fotografieze și fotografia ni s-a păstrat⁶. Piesa a fost fotografiată din două poziții, executîndu-se fotografii de

¹ *ActaMN*, 21, 1984, p. 537—540.

² V. Barbu, în *Dacia*, N.S., 9, 1965, p. 398, fig. 15.

³ Piesa a fost descoperită de M. Bărbulescu cu ocazia săpăturilor recente, efectuate în castrul de la Potaissa, și se află în patrimoniul Muzeului de istorie din Turda.

⁴ *Caiet de notițe* pe a doua treime a anului 1910. Ajuns în proprietatea autorului prin moștenire.

17/11 cm de calitate foarte bună, ceea ce ne permite un studiu foarte amănunțit. Dimensiunile piesei însă lipsesc, nu figurează nici în notițe, unde se vorbește de statueta, ca fiind mică. Piesa reprezintă un tânăr aproape nud, stând în mîini, cu picioarele ridicate. Datorită poziției, corpul este arcuit, picioarele întinse drept în sus, capul ușor ridicat, redînd o poziție firească pentru exercițiul executat. Fața este ovală, cu trăsături destul de fine. Pe corp poartă un subligaculum, iar la glezne niște apărători (feșe). Pe cap se pare că nu are bonetă, ci o cordeluță, legată sub gît, lăsînd vizibile buclele părului de pe cap. Anatomia corpului este redată cu grijă, în afară de brațe, care sînt mai masive, cu palme accentuate — pentru a sprijini statueta în această poziție. De pe fotografie nu se poate idistinge, dacă piesa a fost fixată de un soclu. Pe tălpi acrobatul nostru ține în echilibru un fus de colonetă, ornamentat cu linii ușor răsucite. Acest fus este înfipt într-un disc, ornamentat cu cercuri concentrice. Partea de sus a discului nu se vede pe fotografie, dar putea să fie un apărător contra resturilor de ardere de la luminare, pentru că după cum presupune C. Pop, destinația acestor piese ar fi cea de suport de candelabru⁷. (pl. I—II—III.)

Soarta acestei statuete, ajunsă la contesa Bethlen, nu ne este cunoscută.

Am dori să menționăm, că în acest loc s-a găsit și un mic altar, în poziție secundară. Altarul a fost găsit cu vreo 10 ani în urmă de niște muncitori care lucrau în vie, în aceeași zonă unde se lucra și în 1910. Unul din aceștia, cu gîndul de a-l valorifica mai tîrziu, l-a reîngropat; însă o alunecare de teren a făcut inaccesibilă piesa. Cu această ocazie — zice Téglás⁸ — au suferit primele două rînduri, devenind greu lizibile. Altarul are înălțimea de 69 cm, lățimea 30, iar grosimea de 23 cm, și a fost dedicat de Aurelius Marcianus, signifer al Legiunii V Macedonica, unei zeități neidentificate de Téglás, dar clarificată mai tîrziu⁹, ca fiind Men Nebiruitul, primele două rînduri ale inscripției fiind în limba greacă. Téglás mai notează că în această parte a dealului, în 1906, s-a găsit un fragment de piatră, reprezentînd un signum¹⁰.

Am menționat toate astea, fiindcă se pare că construcția, între ruinele căreia s-a găsit statueta acrobatului, era locuința signiferului mai sus amintit.

Deși statueta acrobatului nu ni s-a păstrat, considerăm totuși că cele de mai sus completează repertoriul toreuticii romane din Dacia cu încă o piesă de valoare și rară pe teritoriul acestei provincii.

ISTVÁN BAJUSZ

⁵ Ibidem.

⁶ În proprietatea autorului.

⁷ *ActaMN*, 21, 1984, p. 540.

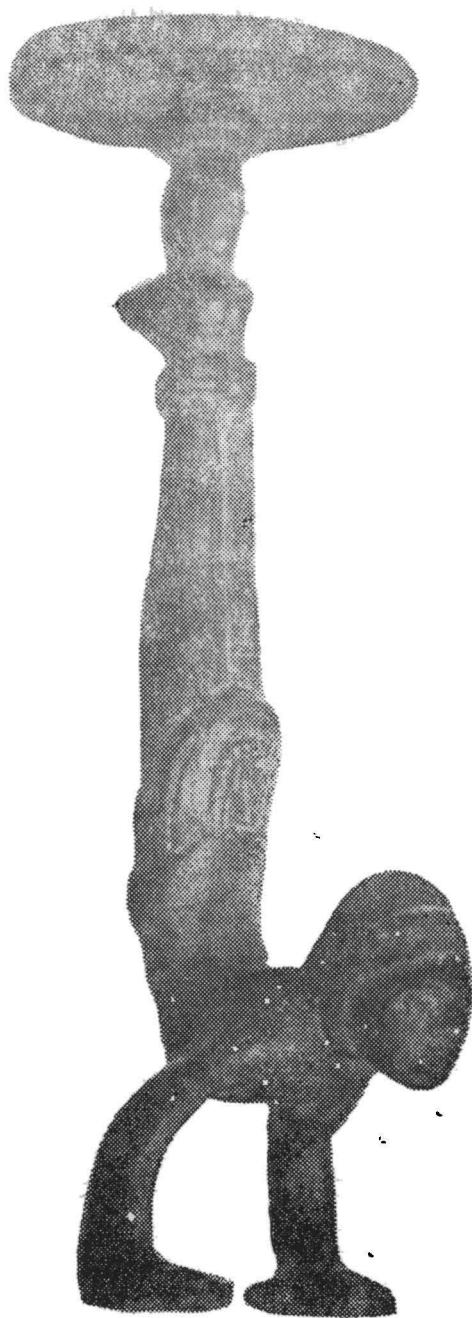
⁸ Altarul a fost achiziționat de Téglás și trecut în registrul de inventar al colecției la poziția 582 (vezi și I. Bajusz, în *ActaMP*, 4, 1980, p. 382). Téglás a publicat altarul în *ArchErt*, 35, 1915, p. 45—46, fig. 3.

⁹ N. Gostar, în *Dacia*, N.S., 4, 1960, p. 520; I. I. Russu, în *StComSibtu*, 12, 1965, p. 71, fig. 32.

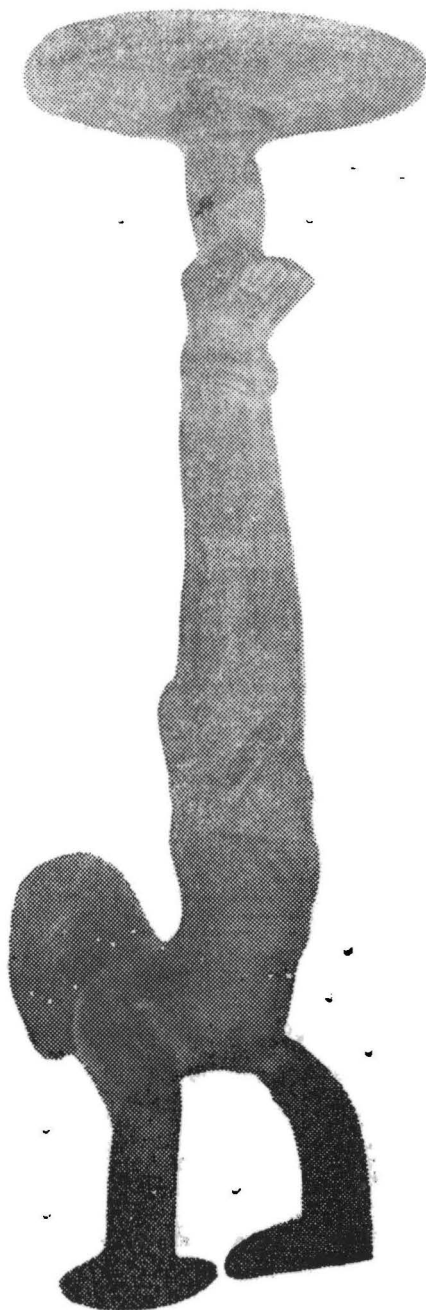
¹⁰ *Caiet de notițe* pe anul 1906 și pe a doua treime a anului 1910. Piesa a intrat în colecția Téglás înregistrată la nr. 383 în registrul de inventar (vezi și I. Bajusz, loc. cit.).

A ROMAN BRONZE STATUETTE FROM DACIA POROLISSENSIS**(Summary)**

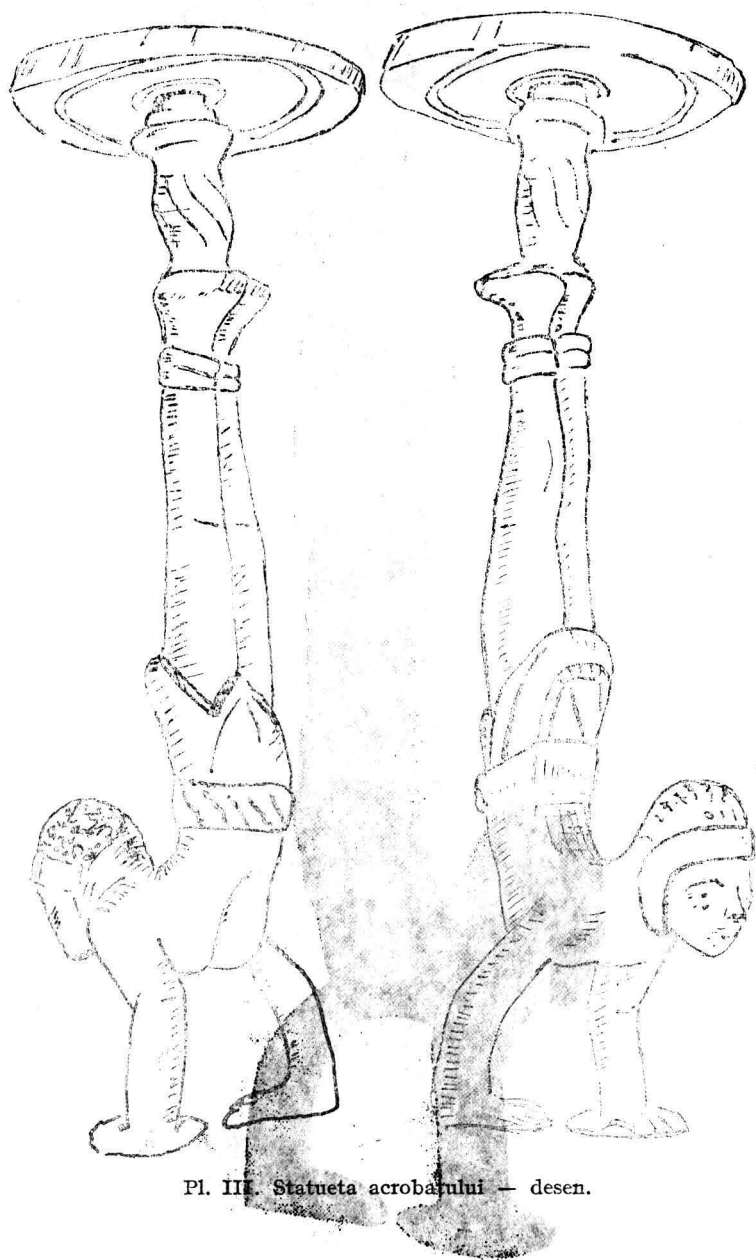
The paper deals with a roman bronze statuette representing an acrobat, found at Turda (the ancient Potaissa; Dacia Porolissensis). The statuette was found by the well known antiquarian from Turda, István Téglás. Latter on he gave it to the owner of the plot of land where the statuette was found. The whereabouts of the statuette are not known now. The present paper is based only on two photos of the item and on the notes made by I. Téglás.

Pl. I. Statueta acrobatului din față (după fotografia originală).

Pl. II. Statueta acrobatului din spate (după fotografia originală).

Pl. III. Statueta acrobatului — desen.

„Ghidul muzeului de artă și arhitectură din Iași”